

Kunnen vogels kiezen?

Teun van der Kooij

Op een knoest van een oeroude kleiperenboom bij onze boerderij lag een vinkennest. Dat zou ik niet geweten hebben als ik de Vink niet had zien aan- en afvliegen. De oude kleipeer had dikke, afgestompte takken, bekleed met groen mos dat naadloos overging in het zelfde mos dat de Vink gebruikte voor de bekleding van de buitenkant van zijn nest. Je zag geen nest, wel de Vink. Twaalf of dertien jaar was ik. Omdat vinkennesten van binnen zo mooi zijn, knap van wit koeiehaar geweven had ik ze gezien, wilde ik er inkijken. Ik klom in de boom, en zag tot mijn verbazing een binnenkant van diep donkerrood gekleurd haar. Van een koe, dat wel.

Waarom had die ene Vink voorkeur voor rood? Andere deden het toch met wit? Daarover ben ik blijven denken; een lang leven en veel naar vogels kijken heeft mij het antwoord gebracht. Als ik dat ga doorgeven wil ik het geloofwaardig maken, en daarvoor moet ik de geduldige lezer eerst andere dingen gaan vertellen.

Op de boerderij met de voor rood kiezende(?) Vink ben ik in 1901 geboren, in Zuidbuurt, onder Maasland, dat heel oud is en in de geschiedenis eerder genoemd wordt dan Delft en Dordrecht. Honderden boerderijen, in vorige eeuwen gesticht, kwamen in de polders van Delfland voor, alle ruim van boomgaarden en ander opgroeiend hout voorzien. Zangvogels waren er in mijn jonge tijd heel veel, Vinken waren er op vrijwel elke boerderij. Aan de slootkant van de boomgaarden stonden overal kleiperenbomen, op de boerderij van mijn (latere) schoonvader zijn er tweenvijftig geteld. Ik hield ze voor zo oud als de wereld, de meeste stonden scheef maar ze gingen nooit dood en ik heb er nooit een zien omhakken. Voor Vinken boden ze ideale nestplaatsen.

Een paar jaar heb ik thuis op de boerderij gewerkt. Ik zou gaan leren, en kwam als accountant, R.A. tegenwoordig, later terecht in de stad, waar de mensheid is en haar weedom, zoals ik las in 'De Kleine Johannes' van Frederik van Eeden. Maar ook in de stad kun je naar vogels kij-

ken, het best aan de buitenkant, en daar wonden wij.

In Den Haag West is tamelijk veel water, waar onder andere de Meerkoet tot broeden komt, met een broeddrift die zo sterk is dat je het nestelen op je gemak kunt bekijken. Dat is vooral aardig om het sociaal gedrag van de dieren. Het meerkoetenwijfje zit op de bodem van wat een goed nest gaat worden, het mannetje brengt haar in onverdroten ijver biesjes en stukjes riet aan, die het wijfje in het te bouwen nest verwerkt. Samspel in volmaakte harmonie, het doet mij denken aan Vondel:

*Waar werd oprechter trouw
dan tussen man en vrouw
ter wereld ooit gevonden?*

Niet te veel dromend, kreeg ik de indruk dat het mannetje van de Meerkoet het aan te brengen materiaal ook keurt, dat hij het ene stukje beter vindt dan het andere.

Van dat keuren ben ik heel zeker bij een andere vogelsoort, de Houtduif. Overal in de stad broeden zij in bomen, maar aan de Laan van Meer-

dervoort, waar ik woon in een flat driehoog, maken zij hun nest ook op een richel van een huis, een 'latei' heet dat. Uit mijn werkkamer kijk ik op een bosje met wat hogere en lagere bomen, en wat zie ik? Net als bij de Meerkoet blijft de duif op het te bouwen nest zitten, de doffer brengt haar het materiaal. Hij geeft een geschikt takje af, en vliegt terug naar precies de zelfde plek waar ik het hem heb zien halen. Weer probeert hij een takje, gooit het weg, en nog een dat hij weg gooit. Hij probeert, zo doet het tafereel zich voor, de lengte en de buigzaamheid van elk takje. Bij het vijfje moeten geen minder bruikbare takjes komen. Wat doet de doffer daarvoor? Hij gaat zoeken waar het vorige goede stukje lag. Hij pendelt, vliegt heen en weer tussen het nest en de vindplaats van goed materiaal.

Dat pendelen speelt in het leven van vogels een grote rol.

Zelden zag ik dat zo sterk bevestigd als eens in de jaren dertig, toen ik onder Nieuwkoop een nest vond van een Tortelduif, uitsluitend gemaakt van stukjes dun ijzerdraad, koperdraad en heel dun elektrisch, afgeknipt materiaal, alles 25 à 30 cm lang en licht buigzaam. Stukken land, daar vlakbij, in de plassen waren opgehoogd met stadsvuil uit Den Haag. Een electricien of zo iemand had afgeknipt materiaal als afval meegegeven. Dat was daar gestort, de Tortelduif vond het en het was van zijn gading. Dat nest zat perfect in elkaar, en uit het feit dat er niets anders in zat, geen enkel boomtakje bijvoorbeeld moet wel volgen dat de duif alleen maar gependeld heeft tussen het nest en de vindplaats, want ergens anders had hij boomtakjes gevonden. Ook bij voedsel zoeken voor de jongen zag ik pendelen. In onze tuin aan de Wildhoeflaan hadden wij jonge Pimpelmezen in een nestkastje. De ouden vlogen af en aan met mugjes, die zij haalden bij één struik aan een sloot bij de Sportlaan. Pendelen kan in het leven van vogels heel doelmatig zijn.

Terug naar de Vink, waarvan ik dacht dat hij (of zij) voorkeur had voor rood. Op een bepaald moment was de bouw van het nest zo ver dat de binnenkant bekleed moest worden, met koeiehaar. In de melkbocht of ergens anders dicht bij de boerderij had altijd wel eens een koe gelegen die wat rui in het haar had. Dat wist de Vink wel. De kennis, of hoe je het noemt, van de nestbouw moet erfelijk, in geordende onderdelen, zijn overgeleverd. Wat deed dus, naar ik aanneem, ons vinkenwijfje? Het ging kijken waar een koe gelegen kon hebben en kwam op een plek waar een ruiende rode koe had gelegen. Dat rode haar was goed voor een warm nestje, de Vink piekerde er niet over ergens anders dan op die plek te gaan zoeken.

Mijn vraag was: waarom die voorkeur voor rood? Antwoord: helemaal geen voorkeur. Het liep gewoon zo. De vraag of de Vink verschil zag tussen wit en rood moet ik onbeantwoord laten.

Aan vogels is veel interessant. De vogeltrek en de zang zijn uitvoerig beschreven. In de literatuur, voor zo ver ik die ken, is weinig aandacht gegeven aan de nestbouw. Aan de techniek

daarvan en aan het sociaal gedrag van nestelende vogels is toch veel te beleven. Graag wilde ik weten hoe een vogel handelt bij het allereerste begin, hoe het eerste takje, strootje of wat ook wordt neergelegd en ergens aan vastgemaakt. Ik heb wel wat opgemerkt, maar ben niet ver gekomen. Er schijnen vaste, bij wijze van spreken dwingende regels te zijn, maar ook afwijkingen. Ik noem er twee.

De Kievit legt zijn eieren in een wat op de grond uitgekrabde holte, vrijwel zonder nestmateriaal. Maar als het in april dagen lang regent en het land kletsnat wordt zoeken zij stro, los gras en dergelijke en maken een behoorlijk hoog liggend nest, waarin de eieren droog blijven. Een heel ander nest, dan het gewone.

Van onze lijsters is de manier van nestbouw goed bekend. Van de Grote Lijster schreef Thijs-

Het mannetje brengt haar in onverdroten ijver biesjes en stukjes riet aan.

Tekening: L.R. van der Linden.

se in 1907 al dat hij graag in de buitenkant van zijn nest een lap of zo iets verwerkt, dat er zo te zien doelloos bijbunzelt. Een vriend van mij heeft in de duinen een nest van de Grote Lijster aangetroffen met een stuk van een soldatenkepi er in. Wat bezielde de lijster? Van onze merels heb ik meermalen in een voorjaar tien tot vijftien nesten kunnen volgen. Dikwijls trof ik, in Den Haag, een hoogst merkwaardige voorkeur aan voor een flink stuk doorzichtig plastic, zoals dat overal op straat wel eens rondwaait. Het kwam telkens voor, soms bij een van elke drie nesten. Het zat aan de buitenkant, tussen de gewone fijne takjes, grassen en dergelijke. Het leek mij dat het nest er niets steviger of beter van werd, wel meer opvallend. Wist de vogel wat hij oppakte en in het nest verwerkte? Heeft hij door het doorzichtige plastic heengekeken, en gedacht alleen de rand te pakken? Voor mij is er iets onverklaarbaars.

Mij zelf houd ik voor een modale vogelwaarnermer, met geen andere dan gewone huis-, tuin- en keukenmanieren. Daar kun je genoeg mee doen om tot vragen te komen. Ik heb er wat van verteld, als iemand mij aanvult of verder helpt betuig ik daarvoor bij voorbaat mijn dank. Aan allen die naar vogels kijken wens ik veel van het ongedachte genoeg en dat ik zelf zo dikwijls er aan heb beleefd.